

A szövetségi sajtóhivatal munkatársa, Reinhard Schwarzer határozottan ellentmondott ennek a véleménynek, és emlékeztetett rá, hogy aki a másiktól elvitatja a „morális” értékeket, az gyakran maga sem jár messze az illető másik „démonizálásától”.

Az Arab Liga főtitkára, Amr Moussa zárszavában úgy fogalmazott: a mostani, „kényes és veszélyes helyzetben” bizonyára sok mondanivalójuk volt az újságíróknak egymás számára, és alkalmuk nyílt rá, hogy új közös programokat gondoljanak ki. Az Arab Liga, mondotta a főtitkár, a továbbiakban is szívesen működik közre ebben. Egy libanoni kolléga valamivel korábban pedig arról beszélt, hogy „ugyanazokról a sza-

badságjogokról beszélünk. A különbség csupán, hogy a demokrácia vagy diktatúra, szabadság vagy fanatizmus alternatívája a mi számunkra élet-halál kérdésvé vált.” Ehhez nyugodtan hozzátehetjük, hogy 2001. szeptember 11. óta az egész világ számára azzá vált.

A résztvevők nem érték be üres szövegekkel. Közös nyilatkozatukban konkrét programokat sürgettek és ajánlottak az újságíró-csere és -továbbképzés támogatásához emellett szorgalmazták a Németország és az arab országok közötti tudományos kapcsolatok fejlesztését is. A „Német-arab dialógus” így meglehetősen „felnőtt” eredményeket tudott produkálni egy meglehetősen zaklatott helyzetben.

Kultúrák párbeszéde

Hogyan látják feladatukat és lehetőségüket a kulturális párbeszéd gyakorlati művelői? Hat ország, hat felelet:

A dialógus – stratégiai szükségszerűség

Amr Moussa,
Egyiptom korábbi
külgügyminisztere ma a
kairói székhelyű Arab
Liga főtitkára

Igaz, hogy az utóbbi években számos ember, sőt néhány nemzet is meglepően pozitív irányba fejlődött tolerancia tekintetében, egyúttal azonban kényszerű tanúi vagyunk az erőszakspirál fokozódásának, melynek rombolóereje, úgy tűnik, a sokféleséggel és különbségekkel szembeni félelemből táplálkozik – vagyis abból, hogy a másságot fenyegetésként érzékeli.

Egyszerre nyomasztó és pa-

radox, de még az úgynevezett információs korszakba átlépve is azt kell megállapítanunk, hogy a különböző vallások és kultúrák alig valamit tudnak egymásról, és valódi kommunikációra csak nagyon ritkán kerül sor közöttük. Minden jel arra vall, hogy történelmi válaszut előtt állunk: vagy megpróbáljuk kiépíteni a párbeszéd biztos hídjait, vagy elmerülünk a végtelen konfliktusok árjában, s ennek pusztító következményei lesznek az egész emberiségre. A civilizációk közötti párbeszéd igénye nem új, mostanra azonban égetően sürgőssé vált. Az ilyen irányú óhajt azelőtt lehetett akár „fényűzésnek” is tekinteni, ma viszont drágán meg kell fizetnünk azért, hogy elhanyagoltuk ezt a kérdést. Valójában abszolút elsőbbséget kellene tulajdonítanunk a civilizációk közötti dialógusnak – a globális napirend legelső pontjaként kellene kezelnünk, és nem csupán mint művelődéstudományi hozzájárulást, hanem mint stratégiai szükségszerűséget. E párbeszédet egyébiránt a hivatalos politika és az akadémikus viták szintjére sem szabad korlátoznunk, hanem a közélet széles bázis-

sán és a nem-állami szervezetek szintjén kellene szorgalmaznunk és kibontakoztatnunk. Minden komoly dialógusnak előfeltétele a pluralizmussal és különbözőséggel szembeni tisztelet. A kulturális sokféleség és másság nem vétek és nem bűn, hanem áldás. Minden civilizációnak és minden nációnak büszkének kellene lennie saját teljesítményére és azokra az értékekre, amivel világunk formálásához hozzájárult. Egyszersmind valamennyi kultúrának és népnek tisztában kell lennie saját tökéletlenségével is. Magyarán, a párbeszédhez ablakperspektívára van szükségünk, nem pedig tükör-távlatra. Az ablakon át teljesen új világokra láthatunk rá, a tükrök viszont eltakarják a láthatárt, és csak saját korlátozottságában erősítik meg, aki előttük áll. A dialógus iránti óhajnak az emberiség sokszínű vívmányaiba vetett hitből, a kulturális pluralizmus és a különbözőségből táplálkozó emberi kreativitás hitvallásából kellene új lendületet merítenie.

Pluralizmus és politika

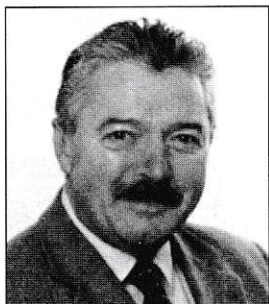

Smaranda Enache, a
polgárjogi aktivista ma a
Liga Pro Europa
társelnöke a romániai
Marosvásárhelyen
www.proeuropa.ro

A kultúrák közötti párbeszéd Európában kezdettől fogva a haladás hajtómotorja volt. Az interkulturális értékeket ennek ellenére mindmáig akadémikus elméletek tárgyanak tekintjük, nem pedig a harmonikus és pluralista társadalom megteremtése eszközeként. A kultúrák közötti termékeny eszmecsere pedig fontos eleme lehetne az európai egyesülésnek. Olyan politikára van szükségünk, amely erősíti a kultúrák közötti dialógust – különösen azokban a fiatal demokráciákban, amelyekben a pluralizmus egyelőre még nem magától értetődő része a politikai döntéshozatalnak. Nem volt az

olyan rég, hogy a másik emberi méltóságának semmibe vétele elmondhatatlanul sok szenvedést okozott legközvetlenebb környezetünkben. Nekem személy szerint meggyőződésem, hogy az interkulturális párbeszéd, ha az európai integráció lényegi elemévé tesszük, a konfliktusmegelőzés és a tartós bizalomformálás letéteményese lehet.

Semleges platform

**Dr. Rüdiger Pinter
a Friedrich Ebert
Alapítvány zágrábi
regionális irodájának
vezetője www.fes.de**

A kultúrák közötti párbeszéd Délkelet-Európában elsősorban és mindenekelőtt az etnikailag különböző népcsoportok közötti párbeszédet jelenti. E párbeszédben a „másfajtasággal” szembeni – nagyrészt a volt Jugoszlávia területén kirobbant háborúk kegyetlenségére visszavezethető – bizalomhiány és előítéletek felszámolása a legfontosabb cél. A békés együtt- vagy akár csak egymás mellett éléshez

szükséges tolerancia és bizalom kiépítése hosszadalmas folyamat, s erről olykor hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Az embernek néha az az érzése, hogy a dialógus öncél és kívülről szorgalmazzák. A párbeszédet valójában a közös dologi-szakmai problémák körül érdemes kezdeni, ezek ugyanis nem adnak annyi teret etnikai alapú konfliktusokra. Sok esetben fontos feltétel a semleges platform és semleges moderátor is. A különböző politikai alapítványok ezen a téren évek óta hasznos szolgálatot tesznek.

Perspektívaváltás

**A. Ljubjana Wüsthube
a berlini székhelyű
„inmedio”-intézet
vezetője
www.institut-inmedio.de**

Látnunk kell, hogy konfliktusok idején a kultúrát gyakran „instrumentalizálják”. Ilyen esetben a konstruktív konfliktuskezelés és közvetítés sokat tehet, úgy a szomszédos népek viszályainak elsimításában, mint gazdasági és nemzetközi területen is. Minél inkább kieleződik a konfliktus, a kommunikáció annál inkább beszűkül, s a viszályban álló felek annál nehezebben tudnak empátiát érezni, vagy akár távlatváltásra szálni el

magukat. A megoldásnak pedig éppen ez az alapvető

feltétele. Egy ideig amúgy is csak közvetítőkön vagy tolmácsokon keresztül lehetséges bármilyen kommunikáció. A párbeszéd, egymás (élet-)történetének meghallgatása ráébreszti a feleket a közös sajátosságokra anélkül, hogy a különbségeket tagadniuk kellene. Közvetítőmunkánk egyik fő eleme, hogy valamennyi konfliktusban álló félnek elismerjük a szenvedését, igényeit és érdekeit, s ez a hozzáállásunk aztán kihat a dialógus résztvevőire is. A „ki a hibás a történetekért” kérdésétől így eljutunk a jövő iránti felelősségig, majd a már-már elveszettnek hit kilátások és remények csöppet sem magától értetődő újjáélesztéséig.

Közelíteni a különbségeket

**Soheib Bencheikh
Marseille
(Franciaország) főmuftija**

A párbeszéd elengedhetetlen, ha célunk, hogy a keresztények és muszlimok közti hasonlóságok közeledéshez vezessenek. Nem azért, hogy megtérítsük a más hitűt, kell a különbségeket összehasonlítani és fontos, hogy ne kendőzzük el őket –, hanem azért, hogy definiálhassuk a kölcsönös tiszteletet, amely feltétele az együttélésnek. Ehelyett a bizalmatlanságot és félelmeket kultiváljuk. Ma már kötelességünk (és egyre inkább azzá fog válni), hogy megosszuk egymással városainkat, falvainkat, régióinkat, mi több, ezt a mi bolygónkat – hiszen a Föld mindinkább globális faluvá zsugorodik. Ma már egyetlen kultúra sem „egzotikus”, egyetlen kultúra sem távoli, és nap mint nap a látszatra legvégletebb eszmék kerülnek közelebb egymáshoz.

Válaszokat találni

**Dr. Matthes Buihbe
A Friedrich Ebert
Alapítvány jeruzsálemi
irodájának vezetője
www.fes.de**

A zsidó nyugatot ma mély árok választja el a város keleti, arab felétől. A politika csődjét mégis oktalanság volna kulturális intoleranciával magyarázni. A legkülönbözőbb származású emberek potenciális letéteményesei annak, hogy a politikai párbeszéd ne fulladjon végleg kudarcba, és újrakezdve a kultúrák közti párbeszédet, válaszokat lelünk Jeruzsálem nagy kérdéseire.